

АНОТАЦІЯ

Зуб А.В. Взаємодія органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в системі управління інклюзивною освітою в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, 2025.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних основ і розробки практичних рекомендацій з удосконалення публічної політики інклюзивної освіти в Україні шляхом взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства.

Показано, що на першому етапі утворення системи інклюзивної освіти в Україні основними суб'єктами інклюзії були інститути громадянського суспільства: недержавні організації освітнього спрямування, батьківські співтовариства, благодійні фонди тощо. Їх активність, сполучена із матеріальною, методичною та кадровою підтримкою закордонних партнерів, створила підвалини діючої нині системи публічного управління інклюзивним навчанням.

Узагальнено досвід публічного управління інклюзивною освітою в умовах повномасштабної війни в Україні. Визначено його особливості, суперечності та перспективні напрями розвитку. Доведено, що в умовах відновлення територіальних громад завданням для органів місцевого самоврядування є розробка універсальних дієвих алгоритмів забезпечення законних інтересів осіб з ООП в ході підготовки Програм комплексного відновлення, Планів відновлення та розвитку територіальних громад. Показано, що міжнародні партнери України готові вкладати фінансові ресурси в створення інклюзивних та безпечних освітніх просторів, але для цього дані проєкти мають бути включені в переліки пріоритетних потреб територіальних громад.

Досліджено нормативні засоби забезпечення доступності освіти для осіб з особливими потребами. Показано, що потребують доповнення відомчі акти

Міністерства освіти і науки України, а також методичні рекомендації ДСНС України в частині обов'язкового створення умов для перебування осіб з інвалідністю в безпечних освітніх просторах, укриттях та інших об'єктах цивільного захисту населення;

Удосконалено організаційний механізм забезпечення освітніх та соціальних прав дітей з інвалідністю шляхом утворення міждисциплінарних команд в ЗЗСО, що мають складатись не лише з штатних працівників закладу (психолог, логопед, соціальний педагог) але й з кваліфікованих представників інститутів громадянського суспільства.

Узагальнено закордонний досвід надання освіти для дітей з інвалідністю на місцевому рівні та охарактеризовано перспективи його використання в умовах системи інклюзивної освіти в Україні. Показано, що сильними сторонами міжнародного досвіду, гідними залучення до публічної політики інклюзивної освіти є: парадигмальність (сприйняття інклюзивної освіти як звичної норми, але не як особливості); автономність (заклади загальної середньої освіти мають широкі права в методичному забезпеченні освіти дітей з особливими освітніми потребами); вимірювальність (рівень знань дітей з особливими освітніми потребами регулярно обстежується за допомогою тестових методик).

Удосконалено організаційний механізм впровадження інклюзивного навчання. Доведено, що в реаліях сучасної Української держави, 100% деінституціоналізація є неможливою. Певний відсоток дітей з окремими нозологіями не може бути переведений на постійне навчання до закладів загальної середньої освіти, а має навчатися в спеціальних класах ЗЗСО, або в спеціальних ЗЗСО.

Доведено, що вивчення ефективності державної політики інклюзивної освіти потребує регулярних досліджень моніторингового характеру. Наявні на сьогодні результати окремих соціологічних досліджень утворюють певне фактологічне тло, проте не дають змогу оцінити динамку змін у ставленні до інклюзивної освіти з боку таких категорій як: батьківська спільнота, діючі педагоги, експерти-теоретики освітньої галузі, співробітники органів управління освітою тощо. Не достатньо репрезентативні висновки, зроблені на основі

вибіркових та нерегулярних опитувань в окремих регіонах держави, можуть створювати хибну картину суцільних успіхів, або навпаки, постійних невдач у впровадженні інклюзії та лягати в основу неналежним чином підготовлених управлінських рішень.

Удосконалено використання фінансового механізму удосконалення публічної політики інклюзивної освіти, що полягає у створенні можливостей для органів місцевого самоврядування для розв'язання проблеми низьких заробітних плат в межах чинного законодавства, шляхом встановлення відповідним фахівцям спеціальної доплати. Так, у відповідності до п.3 ст. 24 профільного закону: «Засновник закладу освіти та/або заклад освіти має право встановлювати додаткові види та розміри доплат, підвищення окладів за рахунок власних надходжень».

Удосконалена інформаційна складова інклюзивної освіти в частині популяризації кращих практик надання освітніх послуг для дітей з ООП. Показано, що одними з основних об'єктів посиленого інформаційного впливу мають бути як батьки дітей з ООП так і батьки нормо-типових дітей, дієвим інструментом може виступати і «зворотня інклюзія».

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання отриманих науково-практичних ідей, положень і висновків у діяльності органів публічної влади при вдосконаленні публічної освітньої політики в частині забезпечення доступу до загальної середньої освіти для дітей з інвалідністю.

Ключові слова: інклюзія, освіта, права дітей, безпечний освітній простір, особи з особливими освітніми потребами, інститути громадянського суспільства, державна політика, органи публічної влади, територіальні громади, благодійність, соціальна відповідальність.

ABSTRACT

Zub A.V. Interaction between public authorities and civil society institutions in the inclusive education management system in Ukraine. – Qualifying scientific work in the form of a manuscript. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 281 – Public Management and Administration. – V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2025.

The scientific novelty of the results obtained lies in the substantiation of theoretical foundations and the development of practical recommendations for improving public policy on inclusive education in Ukraine through interaction between public authorities and civil society institutions.

It is shown that at the first stage of the formation of an inclusive education system in Ukraine, the main actors of inclusion were civil society institutions: non-governmental organizations in the field of education, parent communities, charitable foundations, etc.

Their activity, combined with material, methodological, and personnel support from foreign partners, laid the foundations for the current system of public administration of inclusive education. The experience of public administration of inclusive education in the context of full-scale war in Ukraine is summarized. Its features, contradictions, and promising areas of development are identified.

It has been proven that in the context of the restoration of territorial communities, the task for local self-government bodies is to develop universal and effective algorithms for ensuring the legitimate interests of persons with SEN in the preparation of comprehensive restoration programs and plans for the restoration and development of territorial communities. It is shown that Ukraine's international partners are ready to invest financial resources in the creation of inclusive and safe educational spaces, but for this, these projects must be included in the lists of priority needs of territorial communities.

The regulatory means of ensuring accessibility of education for persons with special needs have been studied. It has been shown that the departmental acts of the

Ministry of Education and Science of Ukraine, as well as the methodological recommendations of the State Emergency Service of Ukraine, need to be supplemented in terms of the mandatory creation of conditions for persons with disabilities to stay in safe educational spaces, shelters, and other civil protection facilities.

The organizational mechanism for ensuring the educational and social rights of children with disabilities has been improved through the creation of interdisciplinary teams in general education schools, which should consist not only of the institution's staff (psychologist, speech therapist, social pedagogue) but also of qualified representatives of civil society institutions.

Foreign experience in providing education for children with disabilities at the local level has been summarized and the prospects for its use in the inclusive education system in Ukraine have been described. It has been shown that the strengths of international experience that are worthy of inclusion in public policy on inclusive education are: paradigmatic (perception of inclusive education as the norm, not as a special feature); autonomy (general secondary education institutions have broad rights in providing methodological support for the education of children with special educational needs); measurability (the level of knowledge of children with special educational needs is regularly assessed using test methods).

The organizational mechanism for implementing inclusive education has been improved. It has been proven that in the realities of the modern Ukrainian state, 100% deinstitutionalization is impossible. A certain percentage of children with specific nosologies cannot be transferred to permanent education in general secondary education institutions, but must be educated in special classes within general secondary education institutions or in special general secondary education institutions.

It has been proven that the effectiveness of state policy on inclusive education requires regular monitoring studies. The results of individual sociological studies available today provide a certain factual background, but do not allow for an assessment of the dynamics of changes in attitudes toward inclusive education on the part of such categories as parents, practicing teachers, educational theorists, education administrators, etc. Conclusions based on selective and irregular surveys in individual regions of the country are not sufficiently representative and may create a false picture

of complete success or, conversely, constant failure in the implementation of inclusion and form the basis for poorly prepared management decisions.

The use of the financial mechanism for improving public policy on inclusive education has been improved, which consists in creating opportunities for local authorities to solve the problem of low salaries within the framework of the current legislation by establishing special allowances for relevant specialists. Thus, in accordance with paragraph 3 of Article 24 of the relevant law: “The founder of an educational institution and/or the educational institution itself has the right to establish additional types and amounts of allowances and salary increases from its own revenues.”

The information component of inclusive education has been improved in terms of promoting best practices in the provision of educational services for children with SEN. It has been shown that one of the main targets of enhanced information influence should be both parents of children with SEN and parents of typical children, and that “reverse inclusion” can be an effective tool.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of using the scientific and practical ideas, provisions, and conclusions in the activities of public authorities in improving public education policy in terms of ensuring access to general secondary education for children with disabilities.

Keywords: inclusion, education, children's rights, safe educational space, persons with special educational needs, civil society institutions, public policy, public authorities, local communities, charity, social responsibility.